

El món de l'horror futur

L'editorial Males Herbes publica el clàssic de la ciència ficció "Nosaltres", de l'escriptor rus Ievgueni Zamiatin | La novel·la és una distòpia que reflecteix un món mecànic, sòrdid i controlat per un govern macabre

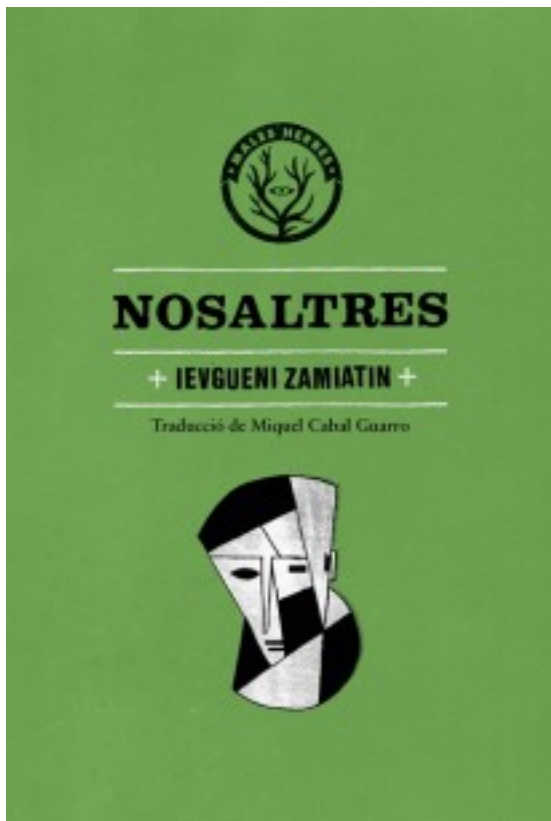
La distòpia, una oda a la imaginació i també com una eina de crítica social

Grans clàssics de la literatura universal són distòpies, o sigui, retrats de terribles mons que hauran d'arribar en el futur si no treballem de forma incansable perquè s'esdevingui el contrari. En aquest sentit, la ciència ficció es planteja no només com una oda a la imaginació, sinó també com una eina de crítica social o fins i tot d'advertència. Tals novel·les, doncs, ens avisen perquè no caiguem en errors o perquè lluitem contra la devastació.

Només cal que recordem dues obres mestres com *1984* (https://ca.wikipedia.org/wiki/1984_%28novel%C2%B7la%29) de George Orwell o *Un món feliç* (*Brave New World*) (https://ca.wikipedia.org/wiki/Un_m%C3%B3n_feli%C3%A7) d'Aldous Huxley, adorades, estudiades i imitades fins a la societat perquè varen saber canalitzar els pànics de l'època tot creant una escola de seguidors acèrrims. Però no cal anar tan lluny. Existeixen distòpies més properes al nostre abast. Són els casos d'*Edén* (<http://www.planetadelibros.com/libro-eden/12886>) de Felipe Hernández (Seix Barral, 2000) o els més recents *Los que sueñan* (<http://www.planetadelibros.com/libro-los-que-suenan/203222>) d'Elio Quiroga (Ediciones Minotauro, 2015) i *Michelfada* (<http://editorialmalesherbes.com/catalog.php>) d'Antoni Munné-Jordà (Males Herbes, 2015).

Ara bé, molt poca gent sap que una d'aquestes distòpies, font primordial originària de diverses inspiracions, fou la que ens va presentar l'escriptor rus Ievgueni Zamiatin (https://ca.wikipedia.org/wiki/Ievgueni_Zamiatin) (Leberdian, 1884 - París, 1937) amb el seu fundacional *Nosaltres* (Males Herbes, 2015). Escrit originàriament el 1921, arriba amb una esplèndida traducció de Miquel Cabal, que fa que el text flueixi amb ritme i delit: en cap cas perd ni una unça de validesa. Qualsevol treball d'aquest traductor imprescindible rima amb qualitat, i aquest títol perdurable encara més.

Papers trobats a la intempèrie

Coberta de «Nosaltres», d'Ievgueni Zamiatin Foto: Males Herbes

A través d'una estructura poc convencional que imita exemples epigramàtics de la literatura del segle XIX, en què el títol de cada capítol és en realitat l'índex de coses que tindran lloc a continuació, *Nosaltres* s'orquestra a partir del testimoni en forma de diari d'un ésser anomenat D-503, un enginyer fidel a l'Estat Únic. Aquesta criatura angelical i demoníaca alhora comprovarà com la calma que envolta el seu sistema s'ensorra a partir de l'entrada a escena d'una dona que escapa de totes les convencions. L'enfonsament successiu és una caiguda als inferns més malèvols d'un univers depriment i carcerari, aquest Estat Únic, una sàtira perversa del que va engendrar Stalin amb el seu terror frenètic.

El narrador en primera persona, doncs, és plenament conscient d'una contradicció: està escrivint per a uns destinataris impossibles, uns lectors inexistent que no formen part del seu món ni de la seva era. Sí, nosaltres. En aquest sentit, Zamiatin aprofita aquesta desubicació per crear un sentiment d'estranyesa maligna, de quelcom no resolt que orbita al voltant d'una claustrofòbia que a poc a poc va instaurant-se. Aquest despullament constant, imparabile, és una mena d'exorcisme moral per mostrar la crueltat matemàtica de la dictadura soviètica.

La veu, per això, és delirant, al·lucinada, de sentits plenament alterats, com el que veiem en aquest fragment que ens fa pensar en el furor dels escrits místics: ?Hi era. Llavors he vist una mata de donzell amarg i platejat als peus de la vella (el jardí de la Casa Antiga és del museu mateix, està conservat amb molta cura en el seu estat prehistòric). El donzell allargava una branca fins a la mà de la vella, que l'acariciava. A la falda hi tenia una franja groga de sol. I per un segon:

jo, el sol, la vella, el donzell i els ulls grocs érem una sola cosa, estàvem lligats fermament per uns venes, i per aquestes venes hi corria una sang comuna, fogosa i esplèndida.?

De Kafka a Sanmartí, passant per Terry Gilliam

Tot i que el traç de Zamiatin recorda molt a l'estil fosforescent de Franz Kafka o a la pinzellada gruixuda a la manera de Pío Baroja (quatre trets per aconseguir descriure la complexitat d'un cosmos), pocs mots basten per mostrar la devastadora sobrietat d'un avenir que arriba amb tot el seu tremendisme col·lateral. L'escriptor rus és implacable amb les seves descripcions i encaixa molt bé dins d'una tradició que ha fet de l'existencialisme una manera de descriure la caiguda en el cor de la carronya humana. Els autors russos focalitzen bona part de la seva obra en aquesta qualitat canalla i tendra.

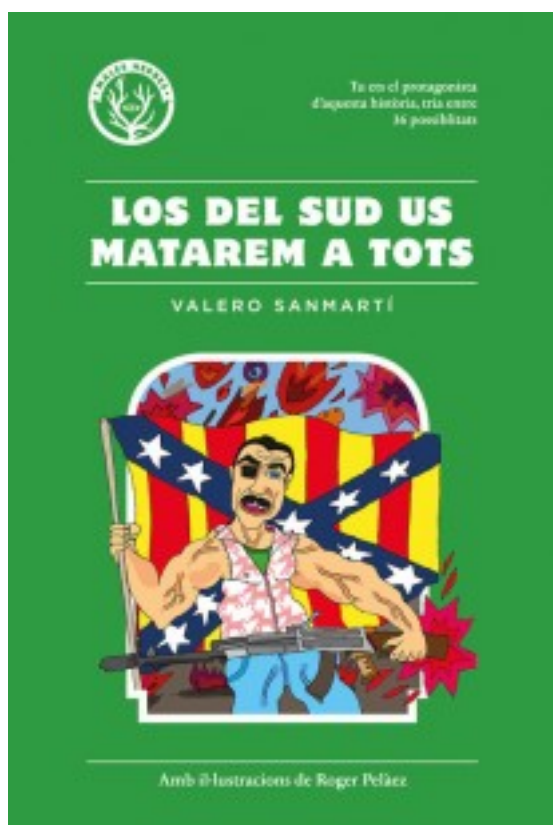
Dins d'aquest llibre especial, únic, hi ha instants de veritable geni poètic. Trobem recursos expressius d'ordre avantgardista, llenguatge trencat, dislocat, una llengua que conforma una revolucionària voluntat estètica que rebutja el classicisme per establir un ordre nou, més alliberat de cotilles. Les el·lipsis proliferen, esclaten les exclamacions com si estiguessin deixades a punt de morir en el trontoll, som testimonis d'un in crescendo narratiu que ens mena a una tensió radical, enigmàtica, suprema.

L'escriptor rus levgueni Zamiatin, en una imatge d'arxiu

Per tots aquests motius, l'impacte lingüístic i sensorial és de gran volada: no podem deixar d'evocar els mateixos salts brutals que ens han regalat Blai Bonet o Josep Maria Argemí, entre tants altres. No seria estrany pensar que el film *Brazil* (https://en.wikipedia.org/wiki/Brazil_%281985_film%29) de Terry Gilliam (1985) begués de les formes geomètriques obsessives i dels personatges grotescos que s'inclouen dins del *Nosaltres* de Zamiatin.

En una entrevista a l'autora Lucia Pietrelli, a qui ja vàrem poder llegir (<http://www.naciodigital.cat/noticia/101966/lucia/pietrelli/consciencia/mort/fa/tocar/peus/terra>) a **NacióDigital**, aquesta es declara fanàtica absoluta de *Nosaltres* de Zamiatin, així com de *Kallocaína* de Karin Boye (Gallo Negro, 2012). Totes dues obres s'acosten molt entre elles i connecten per la capacitat desafortunada de construir arquitectures demencials a partir d'una parla plena de llum mesquina. De fet, recentment Males Herbes ha publicat també una altra distòpia, però en aquesta ocasió més ancorada en una literatura orgiàstica: *Los del sud us matarem a tots* de Valero Sanmartí (Males Herbes, 2016).

Coberta de «Los del sud us matarem a tots», de Valero Sanmartí Foto: Males Herbes

Dins de les pàgines d'aquest llibre acabat de sortir del forn es planteja com a l'any 2032, després de múltiples convulsions de tota mena, Catalunya viu subjugada al poder andorrà. En aquest escenari rocambolesc, la Catalunya Nova lluitarà aferrissadament contra la Catalunya Vella en un dels llibres més estrambòtics, divertidíssims i salvatges de la literatura recent. Per més afegitó, està escrit seguint el model de ?Tria la teva aventura?, així cada lector pot seguir les seves pròpies decisions narratològiques.

Llibres que ataquen el conformisme

Ens trobem davant d'una literatura que no renuncia a la seva naturalesa lúdica, d'aventura i gaudi, però que eclosiona amb poder quan es transforma en una arma moral per combatre possibilitats remotes de profecia. És per això que aquesta literatura expansiva és insubornable en el seu poder sobirà, si seguim les anàlisis que ens va oferir Georges Bataille en el seu imperdible manual *La literatura y el mal* (Nortesur, 2000).

El que aconseguix Zamiatin és molt difícil: supera les barreres de la irrealitat i converteix una història d'elevada alçada imaginativa en un positiu territori de versemblança. La ciència ficció, doncs, és una forma per erigir una moral de supervivència contra la crueltat de les societats del futur i de l'horror. I aquí la distòpia és, possiblement, una de les seves màximes victòries.

Carta a Stalin

L'escriptor rus Ievgueni Zamiatin Foto: Wikimedia Commons

Al final d'aquesta edició de *Nosaltres*, i a tall d'epíleg, es publica una carta desesperada d'Ievgueni Zamiatin a Ióssif Stalin. A partir de la lectura d'aquestes ratlles lúcides però també crítiques, menyspreables de tanta inhumanitat, es demostra amb fets i paraules de quina manera el règim de l'època va maltractar l'obra i la persona d'un dels més grans literats russos del moment.

Podem llegir llistes d'injustícies i de desgràcies com aquestes: ?La publicació de les meves obres completes a l'editorial Federàtsia es va suspendre. Qualsevol editorial que provava de publicar les meves obres s'exposava a un foc immediat, com el que ja han hagut de suportar Federàtsia, Zemlià

i Fàbrica i, sobretot, l'Editorial d'Escriptors de Leningrad. Durant un any, aquesta última encara va córrer el risc de tenir-me al Consell de Direcció i va gosar aprofitar la meua experiència literària per encarregar-me de la correcció estilística d'obres d'escriptors joves, entre els quals n'hi havia de comunistes. Aquesta primavera, la secció de Leningrad de l'Associació Russa d'Escriptors Proletaris va aconseguir que sortís del Consell de Direcció i que interrompés la meua feina. *El diari de literatura (Literatúrnaia gazeta)* en va informar amb un to triomfal, afegint-hi d'una manera absolutament inequívoca: '¿cal conservar l'editorial, però no per als Zamiàtins'. L'última porta al lector s'havia tancat: s'havia publicat la sentència de mort a aquest autor.?

Al final de la lletra, Zamiatin demana, en un to de súplica que demostra la destrucció de la seva fe en la supervivència dins la seva terra, que li atorguin permís per poder anar una temporada a l'estranger, on haurà d'estrenar algunes obres seves i intentar superar una malaltia que l'acompanya des de fa temps. L'any 1932, gràcies a la intervenció de Maksim Gorki, se li permet abandonar el país, en efecte. Aconseguix arribar a París, on mor cinc anys després.

L'era de Miquel Cabal

El traductor Miquel Cabal Foto: Escriptors.cat

Com ja hem comentat abans, aquesta més que excel·lent traducció de *Nosaltres d'Ievgueni Zamiatin* ha anat a càrrec de Miquel Cabal (http://www.escriptors.cat/autors/cabalm/pagina.php?id_sec=4388) (Barcelona, 1977), un dels màxims especialistes en literatura russa, sorgit sota el mestratge d'una altra eminència com Ricard San Vicente, russòfil fonamental així com professor. A les seves aules s'han forjat altres experts en aquesta cultura talment Marta Rebón o Arnau Barios, traductor al català del volum *El crit de l'ocell domèstic* de Maksim Óssipov (Club Editor, 2016), que ja vàrem ressenyar (<http://www.nacioidigital.cat/noticia/102605/maksim/ossipov/autor/imprescindible/literatura/russa/actual>) en el seu moment a **NacióDigital**.

L'any passat va ser imparable per a Miquel Cabal i sembla que aquest també ho serà. Es tracta d'una sort: davant dels nostres ulls tenim un dels millors traductors, i escriptors, en llengua catalana. Llegir-lo és un autèntic plaer incomparable. De fet, durant aquest vitenc període seu indeturable, s'ha responsabilitzat de traduccions com *Les nits blanques* de Fiódor Dostoievski (Angle Editorial, 2015), *Hi havia una vegada una noia que va seduir el marit de la seva germana, i ell es va penjar d'un arbre. Històries d'amor* de Liudmila Petruixévskaja (Periscopi, 2015), *La muntanya de la festa* d'Alissa Ganíeva (L'Altra Editorial, 2015), *Djan* d'Andrei Platónov (Edicions de 1984, 2015) o aquest *Nosaltres* d'Ievgueni Zamiatin (Males Herbes, 2015), que es pot entendre com la nota culminant de tot un gran procés que ara es regenera i continua i es perpetua.

En el poc que va d'enguany, Cabal ja s'ha encarregat de parir el nou títol imprescindible de Serguei Dovlàtov, *La filial* (LaBreu, 2016), que de ben segur tornarà a ser un èxit per als seguidors d'aquesta veu inconfusible.